

# Dr. sc. MILORAD PUPOVAC, izv. prof.

## Predsjednik Srpskoga narodnog vijeća u Zagrebu

### PROŠLOST HRVATSKO-SRPSKE GLINE

**U** Glinu sam prvi put došao 1989/1990. godine. Bilo je to zbog demokratskih promjena. Tako se u to vrijeme nazivala tranzicija od jednopartijskog socijalističkog prema višestranačkom liberalno-demokratskom poretku. To je imenovanje bilo toliko snažno da je aktiviralo mnoge, pa i mene. I ja poput mnogih vjerovao sam u to da ono stvara novu, buduću društvenu realnost na osnovi postojeće.

Drugi put sam došao u Glinu 1990/1991. Taj put sam došao zbog prijetnji miru. I opasnosti od rata. U Glini, Hrvatskoj, Jugoslaviji. Ta je prijetnja bila toliko snažna a opasnost tako velika da je udvostručila moj i aktivizam mojih suradnika. Vidjeli smo da se višestranački sistem ubrzano transformira u etničku mobilizaciju i međuetnički sukob. Strah od rata mnoge je sve više usmjeravao prema ratu. Tim su usmjeravanjem upravljali stranački i nestranački govori. Govori u kojima su obnovljena najgora iskustva hrvatsko-srpske prošlosti. Kako iskustva stradanja tako i politička iskustva koja su do njih dovela. Buduća društvena realnost ne samo da se nije gradila na osnovi postojeće, već se ona (postojeća realnost) temeljito razarala u svojoj političkoj, ekonomskoj, kulturnoj i demografskoj sferi. A umjesto budućnosti obnavljala se prošlost.

O prošlosti Gline znao sam malo. I to malo bilo je više poznavanje simboličkih mjesta njezine prošlosti kao što su ban Jelačić i njegovi serežani, Josif Runjanin i „Lijepa naša domovino“, Pribićević i Supilo, glinska Crkva i svećenik Žužek. Tokom prvog dolaska saznao sam za Spomen dom i za Kasinu sa spomen pločom podignutom u znak osnivanja SKD „Prosvjeta“.

Ne znam koliko bi mi tih godina koristilo veće i potpunije znanje o prošlosti Gline. Jer prošlost je sa dna kace historije progovorila jednako ustima povjesničara kao i političara, članova stranaka kao i njihovih glasača, onih koji su znali historiju i onih koji o njoj nisu ništa znali. Svi su znali što je bila povijesna zabluda i neprav-

da kao i povijesno stradanje. Svoje, naravno. Svi su znali tko je za to kriv. Drugi, naravno. Rijetki su se zapitali čini li se ono što je već bilo učinjeno, a što se nije smjelo učiniti? Ide li se putem kojim se ne bi smjelo ići? Ponavlja li se prošlost koja se nije smjela ponoviti? I ponovila se. Kao budućnost.

Tako je u Glini i njezinoj okolini s krajiške srpske strane nakon što je uspostavljena tamošnja vlast otpočeo teror nad civilnim hrvatskim stanovništvom. Tako su u Novom Selu Glinskom u oktobru 1991. ubijena 33 njegova mještana hrvatske nacionalnosti (da spomenem najmasovniji zločin), dok su u razdoblju 1991/1992. spaljena 33 hrvatska sela. U istom razdoblju nakon nekoliko miniranja srušena je župna katolička crkva sv. Ivana Nepomuka. Tako je na osnovi ovih primjera izgledalo ispravljanje zabluda i nepravdi, te naplata krivde s krajiške srpske strane. Sve to je opravdavala prošlost koju su sami ovim primjerima obnavljali.

Ispravljanje zabluda i nepravdi te naplata krivde s hrvatske je strane u Glini krenulo za vrijeme i nakon „Oluje“, u ljeto 1995. Ubijeni su brojni izbjegličke kolone na cesti Glina - Dvor. Na više mjesta. Onima koji su se iz izbjeglištva htjeli vratiti to je onemogućavano ili otežavano. Odlukom Gradskog vijeća preimenovane su mnoge ulice. Glavna glinska ulica koja je nosila naziv Ulica žrtava fašizma preimenovana je u Ulicu Stjepana i Antuna Radića. Spomen dom na žrtve pogroma nad glinskim Srbima i Srbima s područja Topuskog i kotara Vrginmost 1941. u Glini i njezinoj pravoslavnoj crkvi preimenovan je u Hrvatski dom. Sve odlukom Gradskog vijeća Gline. Jedna od rijetkih preostalih historijskih drvenih pravoslavnih crkava, ona sv. Ilije u Buzeti (podignuta 1720.) spaljena je do temelja. Sve ovo također je opravdavala prošlost koju su sami ovakvim primjerima obnavljali.

Treći put sam došao u Glinu 1997. Rat je bio gotov, ali se ratovanje nastavilo: protiv popravljavanja njegovih posljedica i za prošlost koja ga je kovala i koja se u njemu prekalila. I jedno i drugo grubo me podučavalo prošlosti. Jedanput kao sadašnjost preplavljena prošlošću a

drugi put kao meni nedovoljno poznata prošlost. Tadašnji gradonačelnik Marko Sremić već je ispred zgrade gradske uprave podigao spomenik banu Jelačiću. Kuća Peleševa, u kojoj je Runjanin praižveo nacionalnu i državnu himnu, urušavala se. To što je spaljena crkva u Buzeti smetalo je samo vremešnom, ali čilom Vasiliju Muždeki, predsjedniku tamošnjeg crkvenog odbora. Kao što sam već rekao, mnogi povratnici Srbi nisu mogli u svoje kuće. Sjećam se jednog koji mi je prišao na glavnoj glinskoj ulici i zamolio me da učinim nešto jer mu upravo iz kuće odnose lamperiju. Kako je u blizini stajala policija prišao sam i jednom od policajaca rekao što sam čuo. Odgovorio mi je ovako: „Gospodine, mi smo pravna država, a ne policijska. Neka se tuži sudu.“ Tako je u to vrijeme policajac govorio saborskom zastupniku.

Od tada ne prestajem odlaziti u Glinu. Niti se baviti Glinom. Ona je za mene postala jedno od simboličkih mjesta hrvatsko-srpskih odnosa i Hrvatske. Teško simboličko mjesto. Teško kao što je i Vukovar teško simbo-

ličko mjesto. Tu težinu povećavaju u slučaju Gline zaboravljanje a u slučaju Vukovara sjećanje. Zato je o njoj trebalo znati više od simboličkih mjesta njezine prošlosti. Trebalo je znati više kad se pokretalo inicijativu za obnovu Pelešove kuće i njezino imenovanje u Muzej himne. Treba znati još i više da bi se uredio muzejski postav i osmislio program njegova rada. Koliko je tek potrebno znanja da bi se oskrnavljeno mjesto sjećanja na pogrom glinskih Srba, Srba iz Topuskog i kotara Vrginmost tretiralo s dužnim pijetetom i pod svojim imenom – Spomen dom!

Zato ovaj zbornik vidim kao izvorište za sve to potrebnog znanja. Onog koje je manjkalo i onog kojeg ne manjka ali je potisnuto. I ne samo to, vidim ga kao naučno djelo koje bi moglo značajno doprinijeti da se prošlost hrvatsko-srpske Gline vratiti u njezino historijsko korito. U korito naučne rasprave o njezinoj prošlosti kao nužnoj pretpostavci za oslobađanje prostora za raspravu o njezinoj budućnosti. Ne samo u samoj Glini.

<https://doi.org/10.17234/9789533792972.03>